

Dr hab. Piotr Urbański
Katedra Terenów Zieleni i Architektury Krajobrazu
Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr inż. Edyty Zyty Winiarskiej-Lisieckiej „Podwórka jako ogrody wspólnot sąsiedzkich”,
wykonanej
pod kierunkiem prof. dr hab. Jana M. Rylke

1. Wstęp do recenzji

Przedstawiona do recenzji praca dotyczy zagadnień związanych z przestrzenią i miejscem krajobrazu małych elementów, jakimi są podwórza. Celem pracy jest zbadanie oznak terytorialności w przestrzeniach społecznych, ze szczególnym naciskiem na miejskie przestrzenie zamieszkiwania, które towarzyszą zabudowom wielorodzinnym.

Autorka definiuje przestrzenie towarzyszące zamieszkiwaniu, jako ogrody wspólnoty sąsiedzkiej.

2. Ocena merytoryczna pracy

W pracy podjęto istotny problem badań przestrzeni społecznych, towarzyszącym mieszkańcom zabudowy wielorodzinnej.

Praca liczy 226 stron maszynopisu i dodatkowo wzbogacona jest pięcioma załącznikami.

Część pierwszą stanowi **Rozdział 1. Wstęp**, w którym opisano cel i zakres badań oraz stan badań. Liczy on 49 stron i jest przeglądem literatury, dotyczącym opracowywanego zagadnienia. Został przygotowany starannie i w sposób czytelny. Autorka pracy wykazała w tym miejscu wystarczające zapoznanie się z najnowszą literaturą na temat prowadzonych przez Nią badań. Podrozdział „Stan badań” kończy podsumowanie, określające osiągnięcia w zakresie kształtowania się podwórek, jako ogrodów wspólnot sąsiedzkich. Rozdział pierwszy pracy kończy podrozdział „teza pracy”. Autorka definiuje ją następująco: podwórka i tereny zieleni osiedlowej w mieście, stanowią odpowiedniki przestrzeni społecznych w ogrodach wiejskich i stanowią szczególny typ ogrodu, który można nazwać *ogrodem wspólnot sąsiedzkich* identyfikowany poprzez oznaki terytorialności.

Rozdział 2 pracy, to **Materiał badań**. Do pracy wybrano sześć przestrzeni z zabudową wielorodzinną zlokalizowanych na terenie m. st. Warszawy. Są to: podwórka w dzielnicy Praga Północ, Osiedle WSM na Żoliborzu, Osiedle Za Żelazną Bramą, Osiedle Stokłosa, Osiedle Miasteczko Wilanów - jako przestrzeń zamkniętą i otwartą.

Powierzchniami kontrolnymi pozamiejskimi kontrolnymi wybranymi do pracy były: jedno osiedle podmiejskie w szeregowej zabudowie jednorodzinnej, zlokalizowanej w Nowej Iwicznej koło Warszawy, a mianowicie: Osiedle Krzywa Iwiczna oraz dwie przestrzenie wiejskie, we wsi Bieliny, w województwie świętokrzyskim: ogrody towarzyszące zabudowie jednorodzinnej przy ul. Kieleckiej i ogrody towarzyszące zabudowie wielorodzinnnej, przy ul. Starowiejskiej.

Badaniom poddano przestrzenie towarzyszące zabudowie mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnnej, ze szczególnym naciskiem na:

- a) przestrzenie towarzyszące miejskiej zabudowie wielorodzinnnej,
- b) przestrzenie zlokalizowane pomiędzy wejściem i wyjściem do i z budynku a przestrzenią publiczną,
- c) wyznaczone i trwałe wejścia i wyjścia (brama, np. podwórka w kamienicach).

W dalszej części tego rozdziału Autorka wyjaśnia kryteria wyboru materiału badawczego i opisuje materiał do badań wstępnych i właściwych. Tekst zaopatrzone w zdjęcia obrazujące materiał badań (zdjęcia Doktorantki).

Metodykę pracy przedstawiono w **Rozdziale 3**. Posłużono się metodami z dziedziny nauk społecznych, przyrodniczych oraz wykorzystano metody statystyczne.

W metodyce badań wstępnych zastosowano:

- a) obserwację uczestniczącą (podczas spotkań z mieszkańcami, spotkań plenerowych i warsztatów. Duże znaczenie miał udział Doktorantki w akcji „Zielone Podwórka Pragi Północ”),
- b) psychokartografię, poprzez tworzenie przez mieszkańców map ewaulatywnych (wyznaczanie na planie podwórka różnych miejsc przyjaznych lub nieprzyjaznych, co miało pokazać w obrazowy sposób przywiązanie do miejsca zamieszkania). W dalszej realizacji badań zrezygnowano z map ewaulatywnych, ponieważ mieszkańcy odmawiali współpracy (obawa nieobiektywnych wyników).

Takie postępowanie umożliwiło Autorce utworzenie narzędzia badawczego „Karty oznak terytorialności” i swobodne przejście do badań właściwych. Dane zbierano dwukrotnie, w dwóch sezonach: letnim i zimowym. Wykonywano także tzw. obserwację nieuczestniczącą i

wykonano dokumentację fotograficzną. Całość przedstawiono na ryc. 10, zamieszczonej na str. 66.

W metodyce badań właściwych opisano i wyjaśniono:

- a) wybór oznak terytorialności do badań wykonywanych narzędziem badawczym „Kartą oznak terytorialności”,
- b) analizę oznak terytorialności ilościowej i jakościowej,
- c) analizę przestrzenną oznak terytorialności,
- d) analizę ilości i jakości roślin zaobserwowanych na powierzchniach badawczych.

Podrozdział 3.2.1. opisuje „Kartę oznak terytorialności”, jako narzędzie badawcze, zbudowane z czterech bloków. Ostateczny wzorzec „Karty oznak terytorialności” przedstawiono graficznie na ryc. 13 (str. 76) i opisano szczegółowo na str. od 77 do 88. „Karta oznak terytorialności” składa się z trzech bloków:

- położenie i charakterystyka podstawowa badanej powierzchni,
 - schemat przestrzenny,
 - oznaki terytorialności (obecność mieszkańców, monitoring, kontrola/obserwacja, nakazy/nakazy/tablice informacyjne, wprowadzanie ulepszeń, porządek, nieporządek, symbol sakralny, dekoracja, nazwy lokalne, pozostawione rzeczy osobiste oraz różne przedmioty, mała architektura, zamalowywanie (napisów) / wulgaryzmy, dewastacja, zapach i roślinność).
- Dobór metod badawczych uważam za trafny, aczkolwiek bardzo skomplikowany. Nie mniej Autorka ma dobre rozeznanie w tworzeniu i wykorzystaniu tych metod, ponieważ w literaturze załączonej w pracy sama przywołuje własne już opublikowane materiały (Winiarska E. 2013a, Winiarska E. 2013b, Winiarska E. 2014).

Uwaga do tekstu pracy:

Opisując „Kartę oznak terytorialności” Autorka cytuje publikacje: (Winiarska 2011, 2014). Publikacji z roku 2011 nie znalazłem w spisie literatury.

Rozdział 4 pracy, to **Badania**. Podzielono go na podrozdziały:

- badania wstępne wykonane w terenie w latach 2010-2012. Udział w spotkaniach z mieszkańcami i już wspomnianych w recenzji warsztatach, umożliwił Autorce dysertacji opracowanie zbiorczego zestawienia nadanych przestrzeni, z uzupełnieniem o schematy 17 podwórek (tab. 2). Dalej Autorka wyjaśnia metodę psychokartograficzną i ponownie potwierdza wykluczenie z badań map ewaluatywnych.

Uwaga do tekstu pracy:

Język podsumowania na str. 94-95 jest bardzo trudny.

- badania właściwe wykonane w latach 2012-2015 w dwóch sezonach badawczych (letnim i zimowym). Autorka w tab. 3 na str. 95, podaje liczbę wypełnionych „Kart oznak terytorialności”. Następnie zgodnie z informacjami zawartymi w rozdziale Metody opisuje oznaki terytorialności w trzech grupach:

- a) analizę oznak terytorialności ilościowej i jakościowej (z podziałem dla poszczególnych powierzchni badawczych i na wszystkich powierzchniach badawczych). Na str. 114-117 Doktorantka podsumowuje uzyskane wyniki opisowo i w postaci wykresów,
- b) analizę przestrzenną oznak terytorialności – podzielono (i opisano) w dwóch etapach. Etap pierwszy – badane jest rozmieszczenie oznak terytorialności odnotowanych na płaszczyźnie rozległości w sezonie letnim i zimowym (opisano i przedstawiono graficznie na str. 118-127) oraz Etap II – badano rozmieszczenie oznak terytorialności odnotowane na płaszczyźnie wysokości w sezonie letnim i zimowym (opisano i przedstawiono graficznie na str. 128-129). Podsumowanie obu etapów zawarto na str. 129-131,
- c) analizę ilości i jakości roślin zaobserwowanych na powierzchniach badawczych. Dokładny opis badań przedstawiono na str. 131-136. Poza opisem, informacje zebrano w dwóch tabelach (ta. 13 i tab. 14). W załączniku nr 3 do pracy przedstawiono wersję poszerzoną wykazu roślin zaobserwowanych na powierzchniach badawczych (stan na czerwiec 2015) – tabela zawiera 159 taksonów drzew, krzewów i krzewinek, 20 – pnączy, 115 – bylin oraz 56 taksonów roślin jednorocznych i bylin.

Uwaga do tekstu pracy:

W całym tekście pracy, np. tabela 3 i dalej proponuję zamienić słowo „ilość” na „liczba” .

Rozdział 5 dysertacji zawiera **Wyniki badań**, chociaż Autorka o swoich osiągnięciach informuje czytelnika już w poprzednim rozdziale (Badania – str. 89-136).

Uwaga do tekstu pracy:

Przy przygotowywaniu pracy do druku można by rozważyć inny układ tekstu, aby nie powielać raz już przekazanych informacji.

Rozdział ten podzielono na Wyniki badań wstępnych i Wyniki badań właściwych. Podobnie jak inne rozdziały ta część pracy została wykonana również według określonego schematu. Wpierw przekazano informacje o badaniach wstępnych, gdzie Autorka w wyniku

przeprowadzonych badań ukazuje przydatność zastosowania partycypacji w projektowaniu wspólnotowym, powołując się na załącznik 1 do pracy.

Wyniki badań właściwych opisano według schematu: wyniki analizy ilościowej i jakościowej oznak terytorialności, wyniki analizy przestrzennej oznak terytorialności oraz wyniki analizy ilości i jakości roślin zaobserwowanych na powierzchniach badawczych.

W rozdziale 6 dysertacji Autorka przedstawia **klasyfikację oznak terytorialności**. Klasyfikacji tej dokonuje na podstawie:

- a) analizy ilościowej i jakościowej oznak terytorialności,
- b) analizy przestrzennej oznak terytorialności,
- c) analizy statystycznej oznak terytorialności.

Bardzo ciekawie opracowano **Rozdział 7 – Podsumowanie – podwórka jako ogrody wspólnot sąsiedzkich**. Autorka nawiązując do tytułu rozprawy doktorskiej poprzez omówienie:

- a) dynamiki procesu powstawania ogrodu wspólnotowego,
- b) wywiadu społecznego jako porównania do wyników badań terenowych,
- c) przestrzeni ogrodów wspólnoty sąsiedzkiej,
- d) typologii podwórek – ogrodów wspólnot sąsiedzkich,
- e) społecznej roli ogrodów wspólnot sąsiedzkich w przestrzeni zamieszkiwania w mieście,

podsumowuje uzyskane wyniki badań. Rozdział ten stanowi podstawę logicznego przejścia do dyskusji wyników, przedstawionych na stronach 196-199.

Rozdział 8 pracy, to **Dyskusja**. Autorka na 4 stronach tekstu swobodnie wymienia informacje zawarte w literaturze z osiągniętymi wynikami swojej dysertacji.

Pracę kończy **Rozdział 9. Wnioski**. Zamieszczono łącznie 17 wniosków. Są krótkie i napisane prawidłowo – nie budzą zastrzeżeń. Przy przygotowywaniu pracy do druku liczbę wniosków można zredukować lub pracę podzielić na części.

3. Moje uwagi do pracy (poza podanymi w tekście recenzji):

a) w tekście pracy (przy przygotowywaniu do druku) proponuję korektę stosowanych sformułowań takich, jak: ... przestrzeń osiedla została oswojona. – str. 101, 8 wers od góry, itp.

b) warto zwrócić uwagę także na stylistykę tekstu (służę egzemplarzem, w którym zaznaczyłem niektóre uwagi). Między innymi:

- tekst pracy doktorskiej podzielono na tekst rozprawy i załącznik. Dwie części pracy ponumerowano osobno. Dlaczego? Utrudnia to czytelnikowi odnajdowanie odpowiednich dokumentów. Ponadto każdy z załączników posiada własną numerację, a z kolei strona Załącznik 1 – w ogóle nie posiada numeru,

- str. 196, 2 wers od dołu. Powinno być: społecznościowego,

- str. 197, 1 wers od góry. Powinno być: sąsiedztwie,

- str. 226, 4 wers od góry. Usunąć słowo: Error. Bookmar not defined. itp.

Wszystkie wskazane uchybienia w pracy, nie podważają jej dobrych walorów naukowych. Pragnę zaznaczyć, że Autorka pracy włożyła dużo wysiłku w opracowanie nowatorskiego zagadnienia. Efekt końcowy przedstawionej dysertacji i ogólna ocena całości pracy jest z mojej strony pozytywna. Praca jest wartościowa i wnosi nowe elementy, z zakresu architektury krajobrazu, do nauki polskiej.

Rozprawa mgr inż. Edyty Winiarskiej-Lisieckiej spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i prezentuje dobry poziom merytoryczny, stąd składam wniosek o dopuszczenie jej do publicznej obrony na Wydziale Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

dr hab. Piotr Urbański

Poznań, 22 sierpnia 2016 r.